إِنَّ، أَنَّ، كَأَنَّ، لَكِنَّ، لَيْتَ، لَعَلَّ

DİLBİLGİSİ: İNNE VE GRUBU

القواعِد: إنَّ و أخواتُها

Arapçada bu gruba إنَّ و أخواتها (*İnne ve benzerleri*) veya الأحْرُف المُشَبَّهَة بالفِعْل (*fiile benzeyen harfler*) adı verilir. Bu grubun özelliği tıpkı كانَ ve grubu gibi isim cümlesinin başında kullanılması; isim cümlesinin mubtedasını kendisine isim, haberini de kendisine haber yapmasıdır. Kendisinden sonra gelen sözcüklerin son harflerinin harekeleri (*i'râbı*) üzerindeki etki bakımından *kâne* ve grubunun tam tersi bir etkiye sahiptir: *İnne* ve grubunun ismi dâima *mansûb*, haberi ise dâima *merfû*dur. Bir başka ifadeyle, isim cümlesinin mubtedası olan kelime, cümlenin başına *inne* geldiğinde, artık *inne*'nin ismi olarak mansûb olmak zorundadır. İsim cümlesinin merfû olan haberi, cümlenin başına *inne*'nin gelmesinden sonra da merfû olarak kalır, ama artık mubtedanın haberi değil, *inne*'nin haberidir.

Kâne ve grubu ile *inne* ve grubunun nasıl bir etki yaptığını hatırlamanın -özellikle Türkler için- en kolay yolu, Allah (C.C.) lafzının *inne* ile kullanıldığı en yaygın ifadelerden "*inne'llâhe mea's-sâbirîn*"i anahtar olarak kullanmaktır. "*İnne'llâhe*" derken Allah lafzının sonu mansûbdur, nasb alâmeti fethadır. Bu demektir ki *inne*'nin ismi mansûb, haberi merfûdur. *Kâne* ve grubunun isim ve haberi bunun tam tersi olacağına göre buradan *kâne*'nin isminin merfû, haberinin mansûb olduğu sonucuna rahatlıkla ulaşabiliriz. Bazılarımız Allah lafzının *kâne* ile kullanımına daha aşina olabilir: *Kâne'llâhu alîmen*, örneğindeki gibi. *Kâne* ile kullanımda Allah lafzının merfû olduğu ve ref alâmetinin damme olduğu açıktır. Bu yolla *kâne* ve grubu ile *inne* ve grubunun nasıl bir etki yaptığı bilgisine rahatlıkla ulaşabilir.

Bu gruba giren fiile benzeyen harflerin hiçbiri, morfolojik yönden çekimlenmezler, yapısal değişikliğe uğramazlar. Sadece cümlenin irâbını ve anlamını değiştirirler.

Gruba adını veren *inne* anlamı güçlendirir. Vurguyu artırır. Başına geldiği isim cümlesine "şüphesiz ki, muhakkak ki, gerçekten" gibi anlamlar katar.

Şimdi birkaç örnek cümle üzerinde bu etkiyi ve *inne*'nin cümleye kattığı anlamı görelim:

العَقْلُ زِيْنَةٌ. : Akıl bir süstür. (العَقْلُ : mubteda, merfû, ref alâmeti sondaki damme; زِيْنَةٌ : haber, merfû, ref alâmeti sondaki damme).

إِنَّ العَقْلَ زِيْنَةٌ. : Şüphesiz ki (muhakkak ki) akıl bir süstür. (إِنَّ: Fiile benzeyen harf; isim ve haber alır, ismini nasb, haberini ref eder; العَقْلَ : إِنَّ'nin ismi, mansûb, nasb alâmeti sondaki fetha; زِيْنَةٌ : إِنَّ 'nin haberi, merfû, ref alâmeti sondaki damme).

Görüldüğü üzere, isim cümlesinin başına geldikten sonra mubtedaya artık *inne*'nin ismi anlamında (اِسْمُ إِنَّ); habere ise *inne*'nin haberi anlamında (خَبَرُ إِنَّ) adı verilmektedir.

dikkat

Örnekteki isim cümlesinde başa *inne* gelmesiyle mubtedanın mansûba dönüştüğünü; haberin zaten merfû olduğu için merfû olarak kalmaya devam ettiğini fark ediniz.

Mubtedası ayrık özne zamiri olan isim cümlesinin başına *inne* geldiğinde, bu zamir *inne*'nin ismi olacağından "mansûb muttasıl zamir"e ("bitişik nesne zamiri"ne) dönüşür. Örnekleri inceleyelim:

هُوَ عادِلٌ.	(O âdildir.)
(إِنَّ + هو) إِنَّهُ عادِلٌ.	(Şüphesiz ki o âdildir.)
هُمْ مُسْلِمونَ.	(Onlar, Müslümandır.)
(إِنَّ + هُمْ) إِنَّهُمْ مُسْلِمونَ.	(Şüphesiz ki onlar Müslümandır.)

أنا طَبيبٌ.	(Ben doktorum.)
(إنَّ + أنا) إنِّي طَبيبٌ.	(Ben gerçekten bir doktorum.)
هما طالِبانِ.	(O ikisi öğrencidir.)
(إنَّ + هما) إنَّهما طالبانِ.	(O ikisi gerçekten öğrenci.)
هي مَريضَةٌ.	(O hastadır.)
(إنَّ + هي) إنَّها مَريضَةٌ.	(O gerçekten hasta.)
أنْتَ مُؤَدَّبٌ.	(Sen edeplisin.)
(إنَّ + أَنْتَ) إنَّكَ مُؤَدَّبٌ.	(Sen gerçekten edeplisin.)
أَنْتُمْ طَيِّبونَ.	(Siz iyisiniz.)
(إنَّ + أَنْتُمْ) إنَّكُمْ طَيِّبونَ.	(Siz gerçekten iyisiniz.)
هُنَّ مُسْلمات.	(Onlar Müslümandır.)
(إنَّ + هُنَّ) إنَّهُنَّ مُسْلِماتٌ.	(Muhakkak ki onlar Müslümandır.)

dikkat

Yukarıdaki örneklerde başına *inne* gelmiş olan cümleye artık ayrık özne zamiriyle başlanmadığını, cümle başına *inne*'nin gelmesiyle ayrık özne zamirinin, bitişik nesne zamirine dönüştüğünü ve bu şekliyle *inne*'ye eklendiğini fark ediniz. Bu durumda *inne*'ye eklenen bitişik nesne zamiri *inne*'nin ismi olur.

Bu yapıda bir cümlenin irâbını yapacak olursak, bunu şöyle yaparız:

إنَّكِ مُؤَدَّبَةٌ. (Muhakkak ki sen terbiyelisin.)

إنَّكِ : إنَّ : *İnne* ve grubundan, (fiile benzeyen harf), كِ : bitişik nesne zamiri, inne'nin ismi, mahallen mansûb (çünkü zamirler mebnîdir, değişmez).

مُؤَدَّبَةٌ : *İnne*'nin haberi, merfû, ref alâmeti sondaki damme.

Şimdiye değin kullanılan örnek cümlelerde mubtedanın haberleri hep mufred idi. Aşağıda ise haberi cümle veya şibih cümle olan isim cümlelerinin başına *inne* getirilmesi durumu verilmektedir. Cümle veya şibih cümle türünden bir haber *inne*'nin haberi olduğunda irâbı yine mahallen merfûdur, çünkü *inne*'nin haberi de merfû olmak zorundadır.

Örnek:

نَبيلٌ ذَهَبَ إلى المَوْقِفِ. (Nebîl durağa gitti.)

إنَّ نَبيلاً ذَهَبَ إلى المَوْقِفِ. (Nebil gerçekten durağa gitti.)

نَبيلٌ في المَوْقِفِ. (Nebîl duraktadır.)

إنَّ نَبيلاً في المَوْقِفِ. (Muhakkak ki Nebîl duraktadır.)

İlk cümledeki "ذَهَبَ إلى المَوْقِفِ" söz öbeği, fiil cümlesi hâlinde mubtedanın haberi olarak mahallen merfû idi; *inne* ile birlikte kullanılınca bu kez *inne*'nin haberi olarak mahallen merfû oldu. İkinci cümledeki "في المَوْقِفِ" söz öbeği ise, şibih cümle (*câr-mecrûr*) hâlinde mubtedanın haberi olarak mahallen merfû iken, *inne* ile birlikte kullanılınca bu kez *inne*'nin haberi olarak mahallen merfû oldu. O hâlde şunu söylememiz mümkündür: Haber bir cümle veya şibih cümle olduğunda da, cümlenin başına *inne* getirildiğinde herhangi bir değişime uğramaz. Bunu birkaç örnekle pekiştirelim:

المُعَلِّمونَ أَمامَ التَّلاميذ. (Öğretmenler öğrencilerin önündedir.)

إنَّ المُعَلِّمينَ أَمامَ التَّلاميذ. (Muhakkak ki öğretmenler öğrencilerin önündedir.)

الغَسَّالَةُ في الحَمَّام. Çamaşır makinesi banyodadır.)

إنَّ الغَسَّالَةَ في الحَمَّام. (Muhakkak ki çamaşır makinesi banyodadır.)

Yukarıdaki cümleleri, başlarına *inne* getirildikten sonra, "muhakkak", "gerçekten", "şüphesiz" gibi anlamlar ekleyerek Türkçeye çevirdik. Fakat *inne* ile kullanılan her cümleyi her zaman "muhakkak", "gerçekten", "kuşkusuz", "şüphesiz" gibi anlamlar katarak çevirmemiz gerekmez.

Mesela (إنَّ الغَسَّالَةَ في الحَمَّام) cümlesini sanki başında *inne* yokmuş gibi "Çamaşır makinesi banyoda" biçiminde çevirmemiz de mümkündür, hatta daha uygundur. Çünkü günümüzde Araplar çoğu zaman *inne*'yi cümleye "kesinlik" anlamı kazandırmak amacıyla değil, bir üslup biçimi olarak kullanırlar. Dolayısıyla yukarıdaki cümleleri, *inne*'ye özel anlam yüklemeden "إنَّ الغَسَّالَةَ في الحَمَّام - Çamaşır makinesi banyoda.", "إنَّ نَبيلاً في المَوْقِفِ - Nebîl durakta." biçiminde çevirmek de yanlış değildir.

Cümlenin gelişinden *inne*'nin anlamı güçlendirmek için kullanıldığı açık olan yerlerde, *inne*'yi kesinlik ifade eden sözcüklerden uygun olanıyla anlamlandırmak icap eder. Bu arada Kur'ân-ı Kerîm'de *inne*'nin anlamı güçlendirmek, kesinleştirmek için kullanıldığını biliniz. Örneğin Bakara Sûresi 109. ayette *inne*'nin kullanımı şu şekildedir:

﴿إنَّ اللّٰهَ على كُلِّ شيْءٍ قَدِيرٌ.﴾

(Allah muhakkak -kesinlikle, şüphesiz, gerçekten- her şeye kâdirdir.)

إِنَّ، أَنَّ، كَأَنَّ، لَكِنَّ، لَيْتَ، لَعَلَّ

إنّ ve grubundan olan ve onun gibi isim ve haber alıp ismini nasb, haberini ref eden diğer fiile benzeyen harfler şunlardır: أَنَّ, كَأَنَّ , لَيْتَ, لَعَلَّ, لَكِنَّ

أَنَّ : Bunlar içinde أَنَّ sıklıkla kullanılanlardandır. İsim cümlesine kattığı anlam bakımından إنّ ile aynıdır. Şunu söylemek mümkündür: Cümle başında daima *inne* kullanılırken, cümle ortasında *enne* kullanılır. أَنَّ iki cümleyi birbirine bağlamada kullanıldığında "muhakkak", "gerçekten", "kuşkusuz" gibi anlamlarla karşılanmaz, -ki bağlacıyla karşılanır: "Görüyorum ki …", Duydum ki …", "Anlıyorum ki …" gibi. Örneğin,

أرى أَنَّكَ مُهْتَمٌّ بالمَـوْضوع.
("Görüyorum ki sen konuya önem veriyorsun." veya "Konuya önem verdiğini görüyorum.")

عَلِمْتُ أَنَّكَ ذَهَبْتَ إلى المَسْرَح أمس.
("Öğrendim ki sen dün tiyatroya gitmişsin." veya "Dün senin tiyatroya gittiğini öğrendim.")

سَمِعْتُ أَنَّهُ طَبيبٌ ماهِرٌ.
("Duydum ki o yetenekli bir doktordur." veya "Onun yetenekli bir doktor olduğunu duydum.")

أفْهَمُ مِنْ كَلامِكَ أَنَّ المَوْضوعَ مُهِمٌّ جدّاً.
("Konuşmandan anlıyorum ki, konu oldukça önemli." veya "Konuşmandan konunun çok önemli olduğunu anlıyorum.")

Cümle ortasında az da olsa *enne* yerine *inne*'nin kullanıldığı durumlar da vardır. En yaygın olanı, قال (dedi, söyledi) fiilinden sonra her zaman إِنَّ'nin kullanılmasıdır. Örnek:

قالَ الموظَّفُ إِنَّكَ في البيتِ.	(Görevli, senin evde olduğunu söyledi.)
يَقُولُ الأُستاذُ إِنَّ اللُّغَةَ العربيةَ سَهْلَةٌ.	(Hoca, Arapçanın kolay olduğunu söylüyor.)

كَأَنَّ : *İnne* ve benzerlerinden كَأَنَّ "sanki", "gibi" veya "sanki … gibi" anlamındadır ve benzetme için kullanılır. Örneğin,

كَأَنَّ الماءَ حياةٌ.	(Su sanki hayat (gibi).)
كَأَنَّ الجُنْدِيَّ أسَدٌ.	(Asker sanki aslan (gibi).)
كَأَنَّهُ غَريبٌ.	(Sanki bir yabancı gibi.)

Şimdi başında كَأَنَّ bulunan bir cümlenin irâbını yapalım:

كَأَنَّ المـَطَرَ لُؤْلُؤٌ. (Yağmur sanki inci gibi.)

كَأَنَّ : *İnne* ve grubundan

المـَطَرَ : *Keenne*'nin ismi, mansûb, nasb alâmeti sondaki fetha.

لُؤْلُؤٌ : *Keenne*'nin haberi, merfû, ref alâmeti sondaki damme.

لَيْتَ : *İnne* ve benzerlerinden لَيْتَ "keşke" anlamındadır, temenni ifade eder. Nasıl ve nerede kullanıldığına ilişkin birkaç örnek verelim:

لَيْتَ الشَّوارِعَ نَظِيفَةٌ.	(Keşke caddeler temiz olsa.)
لَيْتَ فِي البَحْرِ مَرْكَباً.	(Keşke denizde bir tekne olsa.)
لَيْتَ لَنا سَيّارَةً.	(Keşke bizim bir arabamız olsa.)
لَيْتَ هذا البيتَ لَنا.	(Keşke bu ev bizim olsa.)
لَيْتَكَ ذَهبْتَ إلى الطبيب.	(Keşke doktora gitseydin.)

Şimdi başında لَيْتَ bulunan bir cümlenin irâbını yapalım:

لَيْتَ لَنا مُخْتَبَراً مُتَطَوِّراً. (Keşke gelişmiş bir laboratuarımız olsa.)

لَيْتَ : *İnne* ve grubundan

لَنا : *Leyte*'nin öne geçmiş haberi, mahallen merfû (çünkü şibih cümle, câr-mecrûr).

مُخْتَبَراً : *Leyte*'nin sona kalmış ismi, mansûb, nasb alâmeti sondaki fetha.

مُتَطَوِّراً : مُخْتَبَراً'ın sıfatı, dolayısıyla onun gibi tekil, eril, belirsiz ve mansûb, nasb alâmeti sondaki fetha.

لَعَلَّ : *İnne* ve benzerlerinden لَعَلَّ, "belki", "umulur ki", "umarım" anlamındadır, ümit ifade eder.

لَعَلَّ النجاحَ قريبٌ.	("Belki başarı yakındır." veya "Umarım ki başarı yakındır.")
لَعَلَّ فِي البَيْتِ أحداً.	("Belki evde biri vardır." veya "Umarım evde biri vardır.")

Şimdi başında لَعَلَّ bulunan bir cümlenin irâbını yapalım:

لَعَلَّ النجاحَ قريبٌ. (Belki de başarı yakındır.)

لَعَلَّ : *İnne* ve grubundan

النجاحَ : *Le'alle*'nin ismi, mansûb, nasb alâmeti sondaki fetha.

قريبٌ : *Le'alle*'nin haberi, merfû, ref alâmeti sondaki damme.

لَكِنَّ : *İnne* ve benzerlerinden لَكِنَّ, "lakin", "ancak", "ama" anlamındadır.

الصّعوباتُ كثيرةٌ لَكِنَّ الحياةَ جميلَةٌ.	(Zorluklar çok ama hayat güzel.)
المَنْزِلُ صغيرٌ لَكِنَّ مَوْقِعَهُ جميلٌ.	(Ev küçük ancak konumu güzel.)